


**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра економічної теорії**

**«ЗАТВЕРДЖУЮ»**
Декан економічного факультету
/Сержанов В.В./
« 28 » серпня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Управління транснаціональними корпораціями

Рівень вищої освіти: **другий (магістерський)**
Галузь знань: **07 Управління та адміністрування**
Спеціальність: **076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність**
Освітня програма: **Міжнародна комерція**
Статус дисципліни: **обов'язкова**
Мова навчання: **українська**

Ужгород 2020

Робоча програма навчальної дисципліни «Управління транснаціональними корпораціями» для здобувачів вищої освіти галузі знань 07 Управління та адміністрування спеціальності 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність освітньої програми «Міжнародна комерція».

Розробник: Готра Вікторія Вікторівна, доктор економічних наук, професор кафедри економіки і підприємництва

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри економіки і підприємництва

протокол № 8 від «1» серпня 2020 р.

Завідувач кафедри економіки і підприємництва Мікловда В. П.



Схвалено науково-методичною комісією економічного факультету

протокол № 7 від «28» серпня 2020 р.

Голова науково-методичної комісії  Шуліко А.О.

1. Опис навчальної дисципліни «Управління транснаціональними корпораціями»

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 5	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 150г	1-й	1-й
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійних – 8	2-й	2-й
	Лекції:	
	32	14
	Практичні (семінарські):	
	28	4
Вид підсумкового контролю: усний	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: іспит	Самостійна робота:	
	90	132

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Процес ринкового реформування економіки України на мікро- і макрорівнях призвів до створення корпоративного сектору та сектору транснаціональних корпорацій, як базового серед нових організаційно-правових форм господарювання, який налічує сьогодні більше 35 тисяч акціонерних товариств із 16 млн. акціонерами. Створення належної системи управління транснаціональними корпораціями стало важливою складовою структурної трансформації економіки, що обумовило актуальність розробки і впровадження навчальної дисципліни у програму підготовки фахівців за спеціальністю «Міжнародна комерція».

Найважливішим елементом розвитку міжнародних економічних відносин кінця XX – початку XXI століть є діяльність транснаціональних корпорацій (ТНК). З одного боку, компанії виступають продуктом в інтенсивно розвиненій світовій економіці, оскільки їх функціонування становить основу економічного зростання, технологічного прогресу в будь-якій цивілізованій і розвиненій країні. З іншого боку, ТНК самі є могутнім механізмом впливу на світову економіку.

Необхідність створення курсу «Управління транснаціональними корпораціями» зазначено в розпорядженні Кабінету Міністрів України (від 25.10.2001 р.) «Про затвердження заходів щодо вдосконалення системи підготовки та підвищення кваліфікації фахівців з питань фондового ринку та корпоративного управління в Україні на 2010-2015 роки» та в Указі Президента України (від 21.03.2012 р.) «Про заходи щодо розвитку корпоративного управління в акціонерних товариствах», Конвенції «Про транснаціональні корпорації», Закону України «Про холдингові компанії», Закону України «Про банки і банківську діяльність», Закону України «Про акціонерні товариства».

Мета вивчення дисципліни «Управління транснаціональними корпораціями» – означити сутність сучасних інтернаціоналізаційних процесів, допомогти оволодіти навичками, що пов'язані з формуванням та реалізацією міжнародних стратегій транснаціональних корпорацій; надання теоретичних аспектів діяльності ТНК; формування сучасного економічного мислення в умовах ринкового середовища, а також спеціальних знань у сфері стратегії та тактики ТНК на світових ринках, оцінки впливу ТНК на міжнародну економіку.

Основними завданнями викладання курсу «Управління транснаціональними корпораціями» є: - сформулювати уявлення щодо сутності

та значення великого міжнародного бізнесу за умов ринкової економіки та глобальної інтеграції; - розглянути структуру та загальні закономірності функціонування провідних ТНК світу; - обґрунтувати доцільність прямого іноземного інвестування, розглянути його економічну природу; - сформувати у здобувачів вищої освіти сучасний погляд на специфіку функціонування ТНК; - розглянути сутність процесу ринкової капіталізації - показника за яким оцінюється діяльність ТНК на сучасному етапі; - надати розуміння ролі ТНК для приймаючих країн та країн базування; - розглянути особливості корпоратизації національної економіки (функціонування ПФГ); - сформувати навички роботи з іноземною літературою.

Управління транснаціональними корпораціями (ТНК) - це система впливу на учасників корпоративних відносин з метою ефективного використання об'єднаного капіталу. У межах цієї системи створюються економічні, соціальні та правові відносини між власниками (акціонерами), менеджерами, працівниками, органами управління та іншими зацікавленими сторонами, щодо ефективного управління транснаціональною корпорацією.

Головними характерними рисами ефективного управління ТНК визнається прозорість (розкриття) фінансової інформації та інформації про діяльність товариства; здійснення контролю за діяльністю виконавчого органу; всебічний захист прав та законних інтересів акціонерів; незалежність контрольного органу (наглядової ради) у визначенні стратегії товариства, моніторингу його діяльності.

Відповідно до освітньо-наукової програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Інтегральна компетентність (ІК): Здатність виявляти та вирішувати проблеми, пов'язані з міжнародною торгівлею, розв'язувати складні задачі у сфері міжнародної комерції, генерувати інноваційні бізнес-ідеї та застосувати сучасний інформаційно-аналітичний інструментарій щодо управління бізнес-діяльністю підприємницьких, торговельних та біржових структур у міжнародному середовищі та у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень за невизначених умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК)

- здатність до адаптації та дії в новій ситуації (ЗК-1);
- вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми (ЗК-2);
- здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети (ЗК3);
- здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності), в тому числі, з іноземними представниками (ЗК-4);

- здатність генерувати нові ідеї, ініціативність та дух підприємництва (ЗК-6);
- здатність оцінювати ефективність інноваційно-інвестиційних проектів і програм підприємства (ЗК-7);

Спеціальні (фахові) компетентності

- здатність розробляти та реалізовувати стратегію розвитку підприємницьких, торговельних та/або біржових структур (ФК-1);
- здатність до ефективного управління діяльністю суб'єктів господарювання в сфері підприємництва, торгівлі та/або біржової діяльності (ФК-3);
- здатність до вирішення проблемних питань і прийняття управлінських рішень у міжнародній комерції (ФК-4);
- здатність виявляти тенденції змін зовнішнього середовища і прогнозувати їх розвиток (ФК-6);
- здатність визначати майбутні тренди в міжнародній торгівлі на світовому ринку та прогнозувати їх вплив на комерційну діяльність підприємств (ФК-9);
- здатність знаходити, аналізувати та працювати з інформацією, у тому числі, в глобальних комп'ютерних мережах та уміти будувати комунікаційну мережу для обміну інформацією (ФК-12);
- здатність застосовувати передові форми та методи організації торговельної взаємодії між суб'єктами міжнародних відносин, здійснювати міжнародні розрахунки з врахуванням ризиків, кон'юнктури ринків, в умовах глобального конкурентного середовища (ФК-13);
- здатність виявляти і оцінювати роль чинників глобального розвитку, а також їх вплив на ведення міжнародного бізнесу (ФК-15);

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни **«Управління транснаціональними корпораціями»** є опанування таких навчальних дисциплін ОПП, першого (бакалаврського рівня): «Національна економіка», «Корпоративне управління», «Менеджмент», «Економіка підприємства», «Капітал підприємства: формування та використання».

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньо-професійної програми вивчення навчальної дисципліни «**Управління транснаціональними корпораціями**» повинно забезпечити досягнення здобувачами третього рівня вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Вміти професійно, в повному обсязі й з творчою самореалізацією виконувати поставлені завдання у сфері міжнародної комерції	ПРН 5.
Володіти методами регулювання ЗЕД, механізмами гармонізації митних процедур, розробляти і приймати рішення, спрямовані на забезпечення ефективності діяльності суб'єктів господарювання у сфері міжнародної комерції.	ПРН 9.
Уміти проводити комплексний економічний аналіз діяльності підприємства в умовах ризику та невизначеності.	ПРН 14.
Уміти приймати та підтримувати управлінські рішення.	ПРН 17.
Уміти працювати як самостійно, так і в команді, орієнтуватися в міжнародному економічному середовищі, розуміти системні вимоги міжнародного технічного регулювання.	ПРН 18.
Уміти оцінювати якість, створювати та вдосконалювати пропозицію основних груп товарів та послуг, з урахуванням вимог чинної національної та міжнародної законодавчої бази, системи міжнародного технічного регулювання, інтересів споживачів.	ПРН 25.
Вміти організувати та забезпечити професійну діяльність в трудовому колективі підприємства, з формулюванням і делегуванням професійних завдань, конструктивною та консолідованою взаємодією з іншими особами, для досягнення прийнятних рішень у професійних питаннях.	ПРН 28.

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «**Управління транснаціональними корпораціями**»:

Очікувані результати навчання дисципліни	Шифр ПРН
<p>У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сутність системи управління ТНК, місце управління транснаціональними корпораціями в загальній системі управління підприємством; - зовнішні та внутрішні чинники, що впливають на систему управління ТНК; - економічні і правові засади діяльності органів, що здійснюють управління ТН підприємством; - функції, повноваження та організацію загальних зборів акціонерів, наглядової ради, правління, ревізійної комісії; - поняття і роль міжнародних стандартів корпоративного управління у підприємницькій діяльності; - характеристики і елементи моделей управління ТНК; - типи, категорії і характерні ознаки акцій, як пайових цінних паперів акціонерного товариства; - поняття корпоративних фінансів, управління фінансовими ресурсами, дивідендну політику акціонерного управління; інформаційний менеджмент в системі управління ТНК; - визначення відкритої, конфіденційної, таємної інформації та способів поширення інформації; - сутність, задачі та форми реорганізації акціонерних товариств; - визначення ефективності управління ТНК, корпоративний рейтинг. <p>Вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - проводити аналіз системи управління ТНК та акціонерним товариством; - впроваджувати міжнародні стандарти в практику управління українськими ТН підприємствами; - формувати органи управління акціонерного товариства згідно їх функціям і установчим документам; - володіти фінансовими механізмами управління ТНК; - аналізувати структуру володіння акціями і види контролю за акціонерною власністю; - вміти формувати вимоги до розкриття інформації в акціонерному товаристві; - застосовувати та розробляти критерії оцінки ефективного корпоративного управління ТНК. 	<p>ПРН 5. ПРН 9. ПРН 14. ПРН 17. ПРН 18. ПРН 25. ПРН 28.</p>

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: виступи на практичних заняттях; модульні контрольні роботи; іспит; виконання індивідуальних та групових навчально-дослідницьких завдань під час аудиторних занять та самостійної роботи що створюються на основі програмних результатів навчання; виконання тестових завдань.

Самостійна робота також включає: опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу; вивчення окремих тем питань, що передбачені для самостійного опрацювання; поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової інформації; підготовка до практичних занять; систематизацію вивченого матеріалу перед іспитом; опрацювання та підготовку огляду опублікованих у фахових та інших виданнях статей; переклад іноземних джерел встановленої тематики; побудову схем, таблиць, діаграм, мультимедійних презентацій тощо.

До індивідуальної роботи у процесі вивчення навчальної дисципліни відносяться творчі й індивідуальні навчально-дослідні завдання, зокрема: підготовка реферативних матеріалів на актуальні теми професійно орієнтованої проблематики з елементами наукового дослідження та його презентація; дослідження практичних ситуацій; презентація власних досліджень; розв'язування тестових завдань; порівняльна характеристика вивчених явищ, процесів тощо; аналіз прочитаної літератури з елементами науково-дослідної роботи; пошук в комп'ютерних мережах додаткового навчального матеріалу до запропонованих викладачем тем; аналіз підручників; збір інформації та ознайомлення із зарубіжним досвідом, що стосується певної навчальної проблеми тощо.

Аудиторна, самостійна та індивідуальна робота здобувачів забезпечується всіма навчально-методичними засобами, необхідними для вивчення навчальної дисципліни чи окремої теми: підручниками, навчальними та навчально-методичними посібниками, методичними рекомендаціями, конспектами лекцій, науковою літературою та періодичними виданнями, дистанційною організацією навчання в системі Moodle, індивідуальними семестровими завданнями та методичними рекомендаціями для самостійної роботи; тестовими завданнями для контролю та самоконтролю знань, умінь і навичок.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит, – 35 балів);

модульний контроль, що проводиться з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті інтегровану оцінку результатів навчання здобувача після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Форма підсумкового семестрового контролю: іспит.

Поточний контроль з даної навчальної дисципліни проводиться в таких формах: активна робота на лекційних заняттях; активна участь у виконанні практичних завдань; активна участь у дискусії та презентації матеріалу на семінарських, тестування, написання реферативних робіт тощо. Форми організації поточного контролю: індивідуальна, групова, фронтальна. Методи поточного контролю: усний та письмовий. Форма модульного контролю: написання модульної контрольної роботи, включаючи описові завдання та тести.

Критерії оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів. Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних та семінарських заняттях.

Критеріями оцінювання індивідуальних завдань є: здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань; вміння

пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання; застосування аналітичних підходів; якість і чіткість викладення міркувань; логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми; самостійність виконання роботи; грамотність подачі матеріалу; використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ; оформлення роботи.

У процесі вивчення навчальної дисципліни використовуються різноманітні методи навчання: за джерелом інформації (словесні: розповідь, бесіда, лекція (оглядова, проблемна, тощо); наочні: ілюстрація, демонстрація; практичні); за логікою передачі і сприймання навчальної інформації (індуктивні, дедуктивні, аналітичні); за ступенем самостійності мислення здобувачів при засвоєнні знань (репродуктивні, пошукові, дослідницькі), метод «мозкового штурму» та ін.

Перелік питань для підсумкового контролю (екзамену) з дисципліни

1. Характеристика сучасного міжнародного бізнесу
2. Підходи до визначення поняття «Транснаціональна корпорація».
3. Еволюційний розвиток корпоративних підприємств.
4. Критерії належності підприємств до ТНК.
5. Середовище функціонування ТНК.
6. Теорії прямого закордонного інвестування і ТНК.
7. Огляд теорії міжнародної торгівлі, теорії прямих закордонних інвестицій
8. Економічні основи діяльності ТНК
9. Сутність та переваги інтерналізації.
10. Стадійність інтерналізаційного процесу.
11. Особливості реалізації стратегій транснаціональних корпорацій.
12. Конкурентні стратегії транснаціональних корпорацій.
13. Особливості дії конкурентних сил на реалізацію стратегій ТНК.
14. Специфіка процесу виходу з ринку як елементу реалізації стратегії ТНК.
15. Структура транснаціональних корпорацій.
16. Вплив стратегії ТНК на її організаційну побудову.
17. Поняття маркетингових стратегій ТНК
18. Класифікація маркетингових стратегій ТНК
19. Вплив міжнародного середовища на маркетингову стратегію ТНК.
20. Міжнародний життєвий цикл товару.
21. Маркетингові стратегії ТНК країн, що розвиваються.
22. Специфіка впровадження стандартизованих маркетингових стратегій.
23. Поширення корпоративного бізнесу як форми господарювання.
24. Сучасні аспекти діяльності ТНК у міжнародній господарській діяльності.

25. Переваги та недоліки діяльності ТНК.
26. Діяльність ТНК у країнах базування.
27. ТНК та приймаючі країни.
28. Сутність економічного механізму ТНК.
29. Специфіка оподаткування діяльності ТНК.
30. Міжнародне позиціонування активів ТНК.
31. Специфіка використання трансфертних цін в діяльності ТНК.
32. Економічні моделі транснаціональної діяльності.
33. Середовище фінансової діяльності ТНК.
34. Характеристика фінансової структури ТНК.
35. Теорія Модільяні-Міллера: проблема корпорації з погляду рівноваги на фінансовому ринку.
36. Сутність теорії асиметричної інформації.
37. Проблемні питання фінансів ТНК.
38. Роль ТНК у процесах глобального руху капіталів.
39. Акціонерні форми транснаціоналізації.
40. Неакціонерні форми експансії ТНК.
41. Історичні аспекти регулювання транснаціональної діяльності.
42. Діяльність ООН щодо регулювання господарської та інвестиційної поведінки ТНК.
43. Діяльність ОЕСР щодо регулювання транснаціональної діяльності
44. Специфіка регулювання ТНК на сучасному етапі функціонування світового господарства.
45. Міжнародна економічна діяльність України в умовах глобалізації світового господарства.
46. Сучасні аспекти функціонування ТНК та міжнародного бізнесу в Україні
47. Промислово-фінансові групи як організаційна форма управління інвестиціями ТНК.
48. Дайте оцінку основним організаційним формам концентрації виробництва на міжнародному рівні.
49. Визначте векторно-географічну спрямованість основних інвестиційних потоків у сучасному світі.
50. Охарактеризуйте пріоритетні сфери концентрації виробничої діяльності ТНК.
51. Охарактеризуйте неакціонерну форму експансії ТНК.
52. Визначте тенденції світового попиту на інвестиційні ресурси як об'єктивну передумову розширення сфери діяльності ТНК.
53. Охарактеризуйте основні положення Андійського кодексу щодо регулювання іноземних інвестицій.
54. Охарактеризуйте фактори, що вплинули на розвиток міжнародних економічних відносин у другій половині ХХ ст.
55. З якою метою країни ОЕСР підписали Угоду про ТНК? Охарактеризуйте її структуру.
56. Який вплив на діяльність ТНК мала Угода про ТНК?

57. Дайте оцінку основним причинам виникнення суперечностей між країнами - учасницями ООН.
58. Дайте оцінку ефективності захисту прямих іноземних інвестицій ТНК у рамках БАГІ
59. Охарактеризуйте холдинговий механізм групової організації у функціонування ТНК.
60. Які форми фінансування корпорацій виділяються згідно теорії корпоративних фінансів?
61. Розкрийте сутність теорії Модельяні-Міллера.
62. Охарактеризуйте специфіку теорії асиметричної інформації.
63. Дати оцінку проблемам фінансів ТНК.
64. Охарактеризуйте особливості управління валютними ризиками.
65. Яким чином ТНК взаємодіють зі світовими фінансовими інститутами?
66. Глобальне управління і глобальний менеджмент.
67. Становлення глобальних підприємств.
68. Глобальне управління людськими ресурсами в багатокультурному середовищі.
69. Глобальне управління фінансами.
70. Глобалізація технологічного розвитку.
71. Глобальний менеджмент і природне середовище.
72. Наслідки впливу пандемії COVID-19 на діяльність ТНК, шляхи розв'язання.

Приклад екзаменаційного білету

1. Характеристика сучасного міжнародного бізнесу
2. Міжнародне позиціонування активів ТНК.
3. Які форми фінансування корпорацій виділяють згідно теорії корпоративних фінансів?
4. тести

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

(модуль1)

Поточне оцінювання та самостійна робота								ІСР	МКР	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	10	50	100
5	5	5	5	5	5	5	5			

T1, T2 ... – теми

**Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти
(модуль 2)**

Поточне оцінювання та самостійна робота								ICP	МКР	Сума
T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	10	50	100
5	5	5	5	5	5	5	5			

T1, T2 ... – теми

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	8	40	8	40
Письмове тестування при тематичному оцінюванні		Під час практичних занять		Під час практичних занять
Доповіді згідно переліку індивідуальних завдань	1	10	1	10
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

До модульного контрольного оцінювання допускаються всі здобувачі, а до підсумкового семестрового контролю з навчальної дисципліни – здобувачі, які отримали не менше 35 балів. При визначенні оцінки за модуль враховуються результати МКР та поточного контролю під час практичних, самостійної та індивідуальної роботи. До підсумкового (семестрового) контролю з навчальної дисципліни не допускаються здобувачі, які не виконали усі види обов'язкових практичних робіт, передбачених робочою програмою, а також підсумкова модульна оцінка яких становить менше 35 балів. Здобувач, який за результатами модульних контролів отримав оцінку «F» (0-34 бали), повинен до проведення підсумкового (семестрового) контролю покращити цю оцінку принаймні до показника FX (≥ 35 балів) під час чергування викладача на кафедрі. Без такого покращання він до підсумкового (семестрового) контролю не допускається.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

У наведеній нижче таблиці вказано критерії, за якими визначається рівень навчальних досягнень здобувача та відповідні відсотки за виконану роботу. Слід вважати, що знання, уміння та навички здобувача відповідають певному рівню навчальних досягнень, якщо вони відповідають критерію, вказаному для цього рівня, та критеріям для всіх попередніх рівнів.

Рівні навчальних досягнень	Відсотки	Критерії оцінювання навчальних досягнень
F	0-35%	Здобувач: дає неправильні відповіді на всі запитання передбачені програмовим матеріалом, у наведенні прикладів і не може їх виправити, не знайомий з основною літературою; не розуміє сутності основних категорій; не дає правильної відповіді на додатково поставлені запитання
FX	35-59%	Здобувач: розпізнає окремі об'єкти, явища і факти предметної галузі та може фрагментарно відтворити знання про них; має фрагментарні знання незначного загального обсягу (менше половини навчального матеріалу) за відсутності сформованих умінь та навичок
E	60-63 %	Здобувач: пояснює основні поняття навчального матеріалу; може самостійно відтворити значну частину навчального матеріалу; вміє за зразком виконати основне навчальне завдання

Рівні навчальних досягнень	Відсотки	Критерії оцінювання навчальних досягнень
D	64-73%	Здобувач: вміє застосовувати вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; може пояснити основні методи контролю навчальних досягнень, що використовуються та наводити власні приклади на підтвердження деяких тверджень; вміє виконувати навчальні завдання передбачені програмою
C	74-81 %	Здобувач: добре володіє навчальним матеріалом, застосовує знання на практиці; самостійно знаходить і виправляє допущені помилки; може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання навчального завдання
B	82-89 %	Здобувач: вміє систематизувати і узагальнювати отримані відомості; володіє міцними знаннями, самостійно визначає проміжні етапи власної навчальної діяльності, аналізує нові факти, явища; вміє самостійно знаходити додаткові відомості та використовує їх для реалізації поставлених перед ним навчальних завдань, судження його логічні і достатньо обґрунтовані; має сформовані навички використання методів навчання і виховання
A	90 - 100%	Здобувач: має стійкі системні знання та творчо їх використовує у процесі навчальної діяльності; вміє планувати особисту навчальну діяльність, оцінювати результати власної практичної роботи; вміє самостійно знаходити джерела різноманітних відомостей і використовувати їх відповідно до мети і завдань власної пізнавальної діяльності; використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях; вміє виконувати завдання, не передбачені в навчальній програмі; має стійкі навички використання методів контролю навчальних досягнень вільно опановує та використовує сучасні методи навчання і виховання, а також інформаційно-комунікаційні технології для поповнення власних знань та розв'язування професійно орієнтованих завдань

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Транснаціональні корпорації як суб'єкт міжнародного бізнесу в умовах глобалізації

Тема 1. Транснаціональні корпорації як суб'єкт міжнародного бізнесу

1. Характеристика сучасного міжнародного бізнесу 2. Підходи до визначення поняття «Транснаціональна корпорація». 3. Еволюційний розвиток корпоративних підприємств. 4. Критерії належності підприємств до ТНК. 5. Середовище функціонування ТНК.

Тема 2. Еволюція організаційних структур транснаціональних корпорацій

1. Теорії прямого закордонного інвестування і ТНК. 2. Огляд теорії міжнародної торгівлі, теорії прямих закордонних інвестицій 3. Економічні основи діяльності ТНК 4. Сутність та переваги інтерналізації. 5. Стадійність інтерналізаційного процесу.

Тема 3. Особливості формування та реалізації стратегії транснаціональної корпорації

1. Особливості реалізації стратегій транснаціональних корпорацій. 2. Конкурентні стратегії транснаціональних корпорацій. 3. Особливості дії конкурентних сил на реалізацію стратегій ТНК. 4. Специфіка процесу виходу з ринку як елементу реалізації стратегії ТНК. 5. Структура транснаціональних корпорацій. 6. Вплив стратегії ТНК на її організаційну побудову.

Тема 4. Маркетингові стратегії діяльності транснаціональних корпорацій

1. Поняття маркетингових стратегій ТНК 2. Класифікація маркетингових стратегій ТНК 3. Вплив міжнародного середовища на маркетингову стратегію ТНК. 4. Міжнародний життєвий цикл товару. 5. Маркетингові стратегії ТНК країн, що розвиваються. 6. Специфіка впровадження стандартизованих маркетингових стратегій.

Тема 5. Функціонування ТНК у міжнародній господарській діяльності

1. Поширення корпоративного бізнесу як форми господарювання. 2. Сучасні аспекти діяльності ТНК у міжнародній господарській діяльності. 3. Переваги та недоліки діяльності ТНК. 4. Діяльність ТНК у країнах базування. 5. ТНК та приймаючі країни.

Тема 6. Особливості економічного механізму діяльності транснаціональних корпорацій

1. Сутність економічного механізму ТНК. 2. Специфіка оподаткування діяльності ТНК. 3. Міжнародне позиціонування активів ТНК. 4. Специфіка використання трансфертних цін в діяльності ТНК. 5. Економічні моделі транснаціональної діяльності.

Тема 7. Етика і соціальна відповідальність міжнародних корпорацій

1. Особливості етики в міжнародних корпораціях. 2. Основні етичні концепції в міжнародному менеджменті. 3. Жінки в міжнародному менеджменті. 4. Соціальна відповідальність міжнародних корпорацій. 5. Екологічна діяльність міжнародних корпорацій. 6. Особливості етики і соціальної відповідальності міжнародних корпорацій в Україні.

Змістовий модуль № 2 ТНК як елемент міжнародної інвестиційної діяльності

Тема 8. Міжнародні фінанси транснаціональних корпорацій

1. Середовище фінансової діяльності ТНК. 2. Характеристика фінансової структури ТНК. 3. Теорія Модільяні-Міллера: проблема корпорації з погляду рівноваги на фінансовому ринку. 4. Сутність теорії асиметричної інформації. 5. Проблемні питання фінансів ТНК.

Тема 9. Торговельні операції міжнародних корпорацій.

1. Методи та форми здійснення торговельних операцій міжнародних компаній. 2. Експортні операції. 3. Посередницькі організації, що сприяють здійсненню торговельних операцій. 4. Страхування і державна підтримка експортних операцій міжнародних корпорацій. 5. Особливості складання контрактів у міжнародних корпораціях.

Тема 10. ТНК у системі сучасного міжнародного інвестування

1. Роль ТНК у процесах глобального руху капіталів. 2. Акціонерні форми транснаціоналізації. 3. Неакціонерні форми експансії ТНК.

Тема 11. Регулювання транснаціональної діяльності

1. Історичні аспекти регулювання транснаціональної діяльності. 2. Діяльність ООН щодо регулювання господарської та інвестиційної поведінки ТНК. 3. Діяльність ОЕСР щодо регулювання транснаціональної діяльності. 4. Специфіка регулювання ТНК на сучасному етапі функціонування світового господарства.

Тема 12. Транснаціоналізація української економіки

1. Міжнародна економічна діяльність України в умовах глобалізації світового господарства. 2. Сучасні аспекти функціонування ТНК та міжнародного бізнесу в Україні. 3. Промислово-фінансові групи як організаційна форма управління інвестиціями ТНК.

Т

1. Глобальне управління і глобальний менеджмент. 2. Становлення глобальних підприємств. 3. Глобальне управління людськими ресурсами в багатокультурному середовищі. 4. Глобальне управління фінансами. 5. Глобалізація технологічного розвитку. 6. Глобальний менеджмент і природне середовище.

Тема 14. Контроль і звітність ТНК

1. Особливості контролю в міжнародних корпораціях. 2. Основні системи контролю в міжнародних корпораціях. 3. Техніка контролю в міжнародних корпораціях. 4. Особливості контролю в багатокультурному середовищі. 5. Звітність у міжнародному менеджменті. 6. Особливості контролю і звітності в міжнародних компаніях, що діють в Україні.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Навчально-тематичний план курсу «Управління транснаціональними корпораціями»

№ пор	Назва теми	Обсяг навчальних занять (год.)			
		Усього	Лекції	Практичні заняття	СРС
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль № 1 «ТНК як суб'єкт міжнародного бізнесу в умовах глобалізації»					
1.1	Транснаціональні корпорації як суб'єкт міжнародного бізнесу	9	2	1	5
1.2	Еволюція організаційних структур транснаціональних корпорацій	10	2	2	6
1.3	Особливості формування та реалізації стратегії транснаціональної корпорації	9	2	2	5
1.4	Маркетингові стратегії діяльності транснаціональних корпорацій	9	2	1	6
1.5	Функціонування ТНК у міжнародній господарській діяльності	9	2	2	5
1.6	Особливості економічного механізму діяльності транснаціональних корпорацій	10	2	2	6
1.7	Етика і соціальна відповідальність міжнародних корпорацій	10	2	2	6
1.8	Модульна контрольна робота №1	10	2	2	6
Усього за модулем № 1		75	16	14	45
Змістовий модуль № 2 «ТНК як елемент міжнародної інвестиційної діяльності»					
2.1	Міжнародні фінанси транснаціональних корпорацій	9	2	2	5
2.2	Торгівельні операції міжнародних корпорацій	10	2	2	6
2.3	ТНК у системі сучасного міжнародного інвестування	8	2	1	5
2.4	Регулювання транснаціональної діяльності	9	2	1	6
2.5	Транснаціоналізація української економіки	10	2	2	6
2.6	Особливості глобального менеджменту	9	2	2	5
2.7.	Контроль і звітність ТНК	10	2	2	6
2.8.	Модульна контрольна робота №2	10	2	2	6
Усього за модулем №2		75	16	14	45
Усього за навчальною дисципліною		150	32	28	90

6.3. Теми практичних/семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (ден/заочн)
1	Транснаціональні корпорації як суб'єкт міжнародного бізнесу	2/1
2	Еволюція організаційних структур транснаціональних корпорацій	2/0
3	Особливості формування та реалізації стратегії транснаціональної корпорації	2/0
4	Маркетингові стратегії діяльності транснаціональних корпорацій	2/0
5	Функціонування ТНК у міжнародній господарській діяльності	2/1
6	Особливості економічного механізму діяльності транснаціональних корпорацій	2/0
7	Етика і соціальна відповідальність міжнародних корпорацій	2/0
	Модульний контроль 1	0/0
1	Міжнародні фінанси транснаціональних корпорацій	2/0
2	Торгівельні операції міжнародних корпорацій	2/1
3	ТНК у системі сучасного міжнародного інвестування	2/0
4	Регулювання транснаціональної діяльності	2/0
5	Транснаціоналізація української економіки	2/1
6	Особливості глобального менеджменту	2/0
7	Контроль і звітність ТНК	2/0
	Модульний контроль 2	0/0
	Всього	28/4

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (ден/заочн)
1	Транснаціональні корпорації як суб'єкт міжнародного бізнесу	6/9
2	Еволюція організаційних структур транснаціональних корпорацій	6/9
3	Особливості формування та реалізації стратегії транснаціональної корпорації	6/9
4	Маркетингові стратегії діяльності транснаціональних корпорацій	6/9
5	Функціонування ТНК у міжнародній господарській діяльності	6/9
6	Особливості економічного механізму діяльності транснаціональних корпорацій	6/9
7	Етика і соціальна відповідальність міжнародних корпорацій	8/9
8	Міжнародні фінанси транснаціональних корпорацій	6/9
9	Торгівельні операції міжнародних корпорацій	6/10
10	ТНК у системі сучасного міжнародного інвестування	6/10
11	Регулювання транснаціональної діяльності	7/10
12	Транснаціоналізація української економіки	8/10
13	Особливості глобального менеджменту	7/10
14	Контроль і звітність ТНК	6/10
	Всього	90/132

Самостійна робота також включає: опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу; вивчення окремих тем питань, що передбачені для самостійного опрацювання; поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової інформації; підготовка до семінарських (практичних) занять; систематизацію вивченого матеріалу перед іспитом; опрацювання та підготовку огляду опублікованих у фахових та інших виданнях статей; переклад іноземних джерел встановленої тематики; розроблення схем, таблиць, діаграм, мультимедійних презентацій тощо.

Перелік тем для самостійної роботи студента

1. Дайте оцінку основним організаційним формам концентрації виробництва на міжнародному рівні.
2. Визначте векторно-географічну спрямованість основних інвестиційних потоків у сучасному світі.
3. Охарактеризуйте пріоритетні сфери концентрації виробничої діяльності ТНК.
4. Охарактеризуйте неакціонерну форму експансії ТНК.
5. Визначте тенденції світового попиту на інвестиційні ресурси як об'єктивну передумову розширення сфери діяльності ТНК.
6. Охарактеризуйте основні положення Андійського кодексу щодо регулювання іноземних інвестицій.
7. Охарактеризуйте фактори, що вплинули на розвиток міжнародних економічних відносин у другій половині ХХ ст.
8. З якою метою країни ОЕСР підписали Угоду про ТНК? Охарактеризуйте її структуру.
9. Який вплив на діяльність ТНК мала ця Угода?
10. Дайте оцінку основним причинам виникнення суперечностей між країнами - учасницями ООН.
11. Дайте оцінку ефективності захисту прямих іноземних інвестицій ТНК у рамках БАГІ
12. Охарактеризуйте холдинговий механізм групової організації у функціонування ТНК.
13. Які форми фінансування корпорацій виділяються згідно теорії корпоративних фінансів?
14. Розкрийте сутність теорії Модельяні-Міллера.
15. Охарактеризуйте специфіку теорії асиметричної інформації.
16. Дати оцінку проблемам фінансів ТНК.
17. Охарактеризуйте особливості управління валютними ризиками.
18. Яким чином ТНК взаємодіють зі світовими фінансовими інститутами?
19. В чому полягає різниця між національним та резидентським підходами до оподаткування прибутків корпорацій?
19. Сутність поняття «міжнародне позиціонування активів».
20. Яким чином «блоковані фонди» використовуються для оптимізації економічної структури?

21. Охарактеризувати «фронтовані кредити» як метод доцільного використання «блокованих фондів».

Індивідуальна робота студентів:

- виконання індивідуального завдання (презентація);
- розв'язування розрахункових та тестових завдань.

Виконання індивідуального завдання кожним студентом. Цей вид робіт спрямований на підготовку презентаційного матеріалу, щодо тем (розділів, питань) самостійного опрацювання (наведені вище).

Також індивідуальна робота студента передбачає розв'язування розрахункових та тестових завдань, які узагальнюють та підкріплюють теоретичні та практичні знання студента з дисципліни «Управління ТНК».

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Програмне забезпечення: інформаційні технології та засоби електронного навчання: Microsoft Office; Microsoft Excel; система електронного навчання Moodle; електронна пошта (<http://gmail.com> і ін.) на базі глобальних інформаційно-комунікаційних порталів, внутрішня корпоративна електронна пошта УжНУ; особистий кабінет викладача на основі відкритих медіа ресурсів корпорації Google.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Базова

1. Давидова І.О. Транснаціональні корпорації: Навч. підручник.- Х.: ХДУХТ, 2006. - 542 с.
2. Давидова І.О., Величко К.Ю. Транснаціональні корпорації: Навч. посібник. - Х.: ХДУХТ, 2009. - 273 с.
3. Кузнецов Э.А., Волошина В.В. Транснациональные копорации: экономика и менеджмент. Курс лекций.- Х., Бургун Книга, 2008.-320с.
4. Рогач О.І. Транснаціональні корпорації. – К.: ВЦ “Київський університет”, 2009.
5. Руденко Л.В. Транснаціональні корпорації: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц.-К.:КНЕУ, 2007.-227с.
6. Якубовський С.О., Козак Ю.Г., Логвінова Н.С. та ін. Транснаціональні корпорації:Навч. посібник.-К.:Центр навчальної літератури, 2011 - 472с.
7. Давидова І.О. Транснаціональні корпорації: навч. посібник / Давидова І.О., Величко К.Ю., Печенка О.І. – Харків: Видавництво «Форт», 2018. – 412 с.

Допоміжна

1. Готра В.В. Організаційно-економічні аспекти формування інтегрованого інноваційного підприємництва в сучасних умовах/ Синяньська Я. М., Куцкевич К. / Вісник Київського національного університету технологій та дизайну, Серія Економічні науки № 5 (139), 2019р, с. 59-67.
2. Hotra V. Innovative - creative development of entrepreneurship. Collective monograph. Vilnius, Lithuania: VSL Vilniaus kolegija/ University of Applied sciences, 2020. – 220p.
3. Готра В. В. Необхідність та переваги формування інноваційних кластерів у сучасній економіці. / В. В. Готра // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент». – 2015. – Вип. 5 (64). – С. 143-149.
4. Organizational and economic instruments of formation and development of clusters in the regional economy/ Hotra V.V.// Kyiv National University of Technologies and Design. "Management". – 2016. - № 24. – p. 203-212.
5. Готра В. В. Моделювання інноваційного процесу як необхідна умова формування ефективного механізму управління інноваційним розвитком / В. В. Готра // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». Вип.11. – Ч.1 – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2015. – С.32-36.
6. Вдосконалення організаційної структури управління підприємством в сучасних умовах/ Готра В.В., Данайканич О.В., Візор І.Є.// Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки».-2016р. - № 20. – С. 55-67.
7. Особливості управління підприємством в контексті інтегральної оцінки його діяльності/ Готра В.В., Данайканич О.В., Варшава О.В. // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки».- 2016р. -№ 21. –С. 67-79.
8. Діагностика фінансового стану підприємства та шляхи його покращення / Готра В.В., Ріпич В.І., Дячок О.С.// Електронне наукове фахове видання Мукачівського державного університету «Економіка та суспільство», Випуск №8. Лютий 2017, Economyandsociety.in.ua.
9. Готра В. В. Аналіз зарубіжного досвіду забезпечення інноваційного розвитку економіки / В. В. Готра // Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал / Черніг. нац. технол. ун-т. – Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, 2015. – № 2 (2). – С. 235-243.
10. Готра В.В. Сутність та напрямки реформування державної інноваційної політики в умовах євроінтеграції/ В.В.Готра. С.І. Щукін / Науковий вісник Ужгородського національного університету, Серія: Економіка. – 2019. – Вип.2 (54). – С. 29-41.
11. Готра В. В., Бережанський М. М. Аналіз інструментів забезпечення інноваційного розвитку економіки України / В. В. Готра, М. М. Бережанський // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. – 2015. – Вип. 1 (45). – С.105-109.

12. Hotra V., Zavadjak R., Danaikanych O. The role of marketing in innovation and investment development of the state in the system of knowledge economy determinants / V. Hotra, R. Zavadjak, O. Danaikanych // Actualne trendy v informacnej spolocnosni. – 2015. – Bratislava. – P. 40-49.

13. Готра В.В., Споришко О. Формування комплексу стратегій маркетингу для групи підприємств кластеру легкої промисловості// Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м.Київ, 30 березня 2017р.) – КНУТД – с.42-44.

14. Готра В.В., Філін Ю.І. Розробка адаптивної стратегії маркетингу// Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м.Київ, 30 березня 2017р.) – КНУТД – с.54-56.

15. Гохан П.А. Слияния, поглощения и реструктуризация компаний. Пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2006. – 741с.

16. Демапфилис Д. Слияния, поглощения и другие способы реструктуризации компании/Д. Демапфилис; пер. с англ. – М.: ОлимпБизнес, 2007. – 960 с.

17. Міжнародна макроекономіка: навч. посіб. / Ю. Г. Козак, Ю. М. Пахомов, Н.С. Логвінова [та ін.] ; за ред. Ю. Г. Козака, Ю. М. Пахомова, Н. С. Логвінової. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К. : ЦУЛ, 2012. – 400 с.

18. Рогач О.І. Міжнародні інвестиції: Теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій: Підручник. – К.: Либідь, 2005. – 720 с.

19. Рогач О.І. Транснаціональні корпорації у світовому господарстві. – К.: ВЦ “Київський університет”, 2006.

20. Фостер Р., Рид А. Искусство слияний и поглощений. 2-е изд. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2006. – 575 с.

21. Хаустова В. Е . Слияния и поглощения компаний в экономиках стран мира/ Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: Монографія. – Х.: ВД «ІНЖЕК». – 2008. – С. 200 – 222.

22. Холленсен С. Глобальный маркетинг, Новое знание, 2004.- 521с.

23. Янчев А.В., Печенка О.І., Величко К.Ю. Моделювання МEB : практикум / А.В. Янчев, О.І. Печенка, К.Ю. Величко. – Х.: ХДУХТ, 2012. – 173 с.

10.Casson M., Singh S. Corporate research and development strategies: The influence of firm, industry and country factors on the decentralization of R&D // R&D management-Oxford. — 1993. — Vol.23 (№ 2). — PP. 48—56.

11. Dunning J. H. The globalization of business: The challenge of the 1990s. — L.; N. Y.: Routledge, 1993. — 518 p.

12. Dunning J. The Globalization of Business. — London: Routledge, 1993. 13. Vernon R. Transnational corporations. Where are they coming from, where are they headed? // Trans.corp. — 1992. — vol.1 (N 2). — PP. 2—19

Інформаційні ресурси

1. Європейський вибір України [елек. ресурс] .
2. План стратегії України в умовах глобалізації [елек. ресурс].
3. Транснаціональна корпорація [елек. ресурс]. URL: [http://www.ru.wikipedia.org/wiki/ Транснаціональна корпорація](http://www.ru.wikipedia.org/wiki/Транснаціональна_корпорація).
4. Multinational corporation [елек. ресурс]. URL: [http://en.wikipedia.org/wiki/Multinational companies](http://en.wikipedia.org/wiki/Multinational_companies).
5. Закон України «Про єдиний митний тариф» від 05.02.1992 № 2097-ХІІ. Документ 2097-12, остання редакція від 20.03.2006 // База даних «Законодавство України». – Сайт: <http://zakon.rada.gov.ua>
6. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 29. Документ 959-ХІІ, остання редакція від 09.12.2006 // База даних «Законодавство України». – Сайт: <http://zakon.rada.gov.ua>
7. Закон України «Про іноземні інвестиції» // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 36. Документ 2198-ХІІ, остання редакція від 25.02.2000 // База даних «Законодавство України». – Сайт: <http://zakon.rada.gov.ua>
8. Закон України «Про митну справу в Україні» від 25.06.1991 № 1262-ХІІ. Документ 1262-12, остання редакція від 01.01.2004 // База даних «Законодавство України». – Сайт: <http://zakon.rada.gov.ua>
9. Закон України «Про промислово-фінансові групи в Україні» // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 23. — С. 301—306. Документ 483/96, остання редакція від 01.01.2004 // База даних «Законодавство України». – Сайт: <http://zakon.rada.gov.ua>
10. Закон України «Про регулювання товаробмінних операцій в галузі зовнішньоекономічної діяльності» від 23.01.1995 № 351-ХІV. Документ 351-14, остання редакція від 20.06.2003 // База даних «Законодавство України». – Сайт: <http://zakon.rada.gov.ua>
11. Закон України «Про режим іноземного інвестування» // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 19. Документ 93/96-ВР, остання редакція від 11.06.2003 // База даних «Законодавство України». – Сайт: <http://zakon.rada.gov.ua>
12. Указ Президента України «Про заходи по вдосконаленню кон'юнктурно-цінової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності» від 10.02.1996 № 124/96. Документ 124-96, остання редакція від 10.02.1996 // База даних «Законодавство України». – Сайт: <http://zakon.rada.gov.ua>
13. Постанова Кабінету Міністрів України «Про вдосконалення контролю якості і безпеки харчових продуктів» від 09.11.1996 № 1371. Документ 1371, остання редакція від 17.08.2002 // База даних «Законодавство України». – Сайт: <http://zakon.rada.gov.ua>